

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARINI RIVOJLANTIRISH

Shermatova Uljamol Shopulat qizi

uljamol2193@gmail.com

Tel +998996777690

Termiz davlat pedagogika instituti

“Boshlang'ich ta'lim ” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik madaniyatni takomillashtirish uchun zarur bo'lgan pedagogik shart-sharoitlarni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Muallif ekologik tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda ta'lim muhitining, o'qituvchining kasbiy mahorati, didaktik vositalar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni muhimligini asoslab beradi. Tadqiqotda o'quvchilarda tabiatga nisbatan ongli munosabat, ekologik mas'uliyat va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlar tahlil qilingan. Maqolada, shuningdek, dars va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda ekologik tarbiyani samarali yo'lga qo'yish bo'yicha taklif va tavsiyalar ilgari surilgan. Xulosa qismida esa ekologik madaniyatni shakllantirishda uzluksiz ta'lim tizimi doirasida yaratilishi lozim bo'lgan pedagogik shart-sharoitlarning ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, ekologik madaniyat, ekologik tarbiya, pedagogik shart-sharoitlar, o'quv muhitini tashkil etish, ekologik ong, o'quvchilarda mas'uliyat hissi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, didaktik vositalar, interaktiv metodlar, o'qituvchining kasbiy mahorati, sinfdan tashqari faoliyat, uzluksiz ta'lim, ekologik tarbiyaning samaradorligi.

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы развития педагогических условий, необходимых для совершенствования экологической культуры у младших школьников. Автор обосновывает важность образовательной среды, профессионального мастерства учителя, дидактических средств и современных педагогических технологий в повышении эффективности процесса экологического воспитания. В исследовании проанализированы педагогические подходы, способствующие формированию у учащихся сознательного отношения к природе, экологической ответственности и практических навыков. Также в статье представлены предложения и рекомендации по

эффективной организации экологического воспитания на уроках и во внеурочной деятельности. В заключительной части подчеркивается значимость создания педагогических условий в рамках непрерывной системы образования для формирования экологической культуры.

Ключевые слова: Начальное образование, экологическая культура, экологическое воспитание, педагогические условия, организация учебной среды, экологическое сознание, чувство ответственности у учащихся, современные педагогические технологии, дидактические средства, интерактивные методы, профессиональное мастерство учителя, внеурочная деятельность, непрерывное образование, эффективность экологического воспитания.

Abstract: This article highlights the issues related to the development of pedagogical conditions necessary for improving ecological culture among primary school students. The author substantiates the importance of the educational environment, the professional competence of teachers, didactic tools, and modern pedagogical technologies in enhancing the effectiveness of ecological education. The study analyzes pedagogical approaches aimed at shaping students' conscious attitude towards nature, ecological responsibility, and practical skills. The article also presents suggestions and recommendations for effectively organizing ecological education both during lessons and extracurricular activities. In the conclusion, the significance of establishing appropriate pedagogical conditions within the framework of continuous education for the development of ecological culture is emphasized.

Key words: Primary education, ecological culture, ecological education, pedagogical conditions, organization of the learning environment, ecological awareness, sense of responsibility in students, modern pedagogical technologies, didactic tools, interactive methods, teacher's professional competence, extracurricular activities, continuous education, effectiveness of ecological education.

Kirish: Bugungi kunda atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va kelajak avlodga sog'lom ekologik muhit qoldirish insoniyat oldidagi eng dolzarb vazifalardan biriga aylangan. Ushbu masalalarni hal etishda ekologik madaniyatning erta yoshdan boshlab shakllanishi muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarga ekologik bilimlar berish, ularni tabiatga nisbatan ongli munosabatda bo'lishga o'rgatish va ekologik mas'uliyatni singdirish pedagogik jarayonning ustuvor yo'nalishiga aylanishi zarur. Ekologik tarbiyaning samarali tashkil etilishi ko'p jihatdan ta'lim muhitiga, o'qituvchining kasbiy mahoratiga, zamonaviy pedagogik

texnologiyalardan foydalanish darajasiga va mavjud pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Ayniqsa, sinfda va sinfdan tashqari faoliyatlarda ekologik yo'naltirilgan darslar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirish imkoniyati kengayadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik madaniyatni takomillashtirish uchun zarur bo'lgan pedagogik shart-sharoitlarni rivojlantirish yo'llari yoritiladi, mavjud muammolar tahlil qilinadi va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ilgari suriladi. ***Darhaqiqat, kelajagimizning taraqqiyoti ta'limning poydevori bo'lgan boshlang'ich maktabda ilm olayotgan o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy jihatdan mustahkam tarbiyalanishi, barkamol avlod bo'lib yetishishiga ko'p jihatdan bog'liqdir. Shuningdek,*** boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga javob beradigan va dars talablariga mos keladigan maqsadni aniqlash bunday yangilanishning asosiy masalasidir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan yo'lga qo'yilgan "Yashil makon" dasturida "Respublikada yashil hududlar sonini ko'paytirish va ekologik vaziyatni yaxshilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar ishlab chiqish, ekologik muvozanatni tiklash, havo sifati va yashash sharoitlarini yaxshilash dolzarb masala sifatida e'tirof etilgan. Mazkur jarayonda "ekologik ta'lim-tarbiya", "ekologik ong", "ekologik tafakkur" va "ekologik madaniyat" tushunchalari mohiyatida yer yuzidagi sivilizatsiyani saqlab qolishi, tiriklik manbalarining yo'q bo'lib ketish va insoniyat o'limiga qarshi mexanizmlarni ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan omillar tushuniladi. Shuning uchun ekologik inqiroz muammosiga "ekologik ta'lim"ni safarbar etish va sivilizatsiya yutuqlari bilan uyg'un holda har bir davlat ushbu sohadagi qonunchilik loyihalarini qayta ko'rib chiqish hamda insoniyat manfaatlariga muvofiqlashtirishi zarur. Ekologik ta'lim - tarbiya insonning tabiat qadriyatlarini anglashi, inson va tabiat o'rtasidagi madaniy-biofizikaviy munosabatlari va atrof-muhit haqidagi bilim, ko'nikma va malakalari majmui deb belgilangan. Ekologik ta'lim o'z navbatida tashqi muhit bilan bog'liq bo'lgan masalarni echishdagi amaliy ko'nikmalar va tajribalar asosida amalga oshiriladi. Ekologik ta'lim - ekologik ma'rifatning tarkibiy qismi bo'lib, o'qitish va o'qish jarayonlarida mavjud ijtimoiy ekologik tajribaning avloddan-avlodga o'tkazilishidir. Ekologik ta'lim orqali shaxsda ekologik bilim, ko'nikma va malakalar hosil bo'ladi. Ekologik tarbiya - insonning atrof-muhitga nisbatan munosabatini tarbiyalashdir. Ekologik ta'lim-tarbiya umumiy ta'lim-tarbiyaning yangi shakli va tarkibiy qismi bo'lib, maktabda barcha fanlarni o'qitishda amalga oshirilishi ko'zda tutiladi. Ekologik ta'lim-tarbiyadan bosh maqsad ham yosh avlodga atrof-muhit va uning muammolariga ongli munosabatni shakllantirishdan iboratdir. Ekologik ta'lim - tarbiyani bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Ular doimo o'zaro aloqada rivojlanadi va shaxsning tabiatga bo'lgan insoniy munosabatlarini tarkib toptiradi. Ekologik tarbiya muammosi O'zbekiston Respublikasining barcha ta'lim muassalarida mashg'ulotlar va darslar, tabiiy fanlarni o'tish orqali amalga

oshiriladi. Shu bois ekologik ong, ekologik tafakkur, ekologik madaniyat va ekologik munosabat bog'lanishlarini sabab-oqibat tarzida qarash maqsadga muvofiq. Bundan tashqari, ekologik ongning rivojlanishi ekologik munosabatning nafaol in'ikosi bo'lmasdan, balki shu munosabatlarni tavsiflovchi manbaga, mexanizmga bog'liq, ya'ni ekologik ehtiyojlarga borib taqaladi. Bunda ekologik madaniyat ekologik ehtiyojlarni qondirishning texnologik jarayoni sifatida qaralmog'i lozim. Ekologik ong - inson bilan tabiat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni ifodalovchi bilim, tushuncha, tasavvur, munosabat, harakatlar majmui deb ta'kidlanadi.

Ekologik tafakkur - shaxs ekologik aqliy faoliyatining yuksak shakli hisoblanib, atrof-muhit va organizmlar o'rtasida ro'y berayotgan ekologik o'zgarishlar mazmuni va sabablarini anglash, ularni ongli tahlil qilish, shuningdek, ijtimoiy taraqqiyot va tabiiy muhit o'rtasidagi mutanosiblikni qaror toptirishga yo'naltirilgan fikr, hukm va xulosalarning qaror topish jarayoni. Ekologik madaniyat - kasbiy faoliyatda qaror qabul qilish uchun ekologik javobgarlikni his etish tabiat muhofazasi sohasidagi bilimlarga egaligi jahon va hududiy darajada ekologik muammolarni ochishga qatnashishga tayyorgarligi hisoblanadi.

Ekologik madaniyat negizida tabiat bilan inson o'rtasida o'zaro oqilona mas'uliyatli munosabat tarkib topadi. Shuningdek, ekologik madaniyatning asosiy tarkibiy qismini ekologik ong tashkil etadi.

O'quvchilarda ekologik madaniyatni singdirishning ilmiy-nazariy jihatlarini tadqiq etgan holda amaliy - tarixiy bilimlar tizimi bilan uzviy bog'liqligini ta'kidlash zarur. Bu yondashuv pedagogikada ekologik madaniyatni shakllantirishning zamini bo'lib xizmat qilgan holda, ekologik ta'lim konsepsiyasiga muvofiq o'zaro munosabatlarni muvaffaqiyatli ravishda o'zlashtirishga imkon beruvchi madaniyatning tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi.

Bugungi kunda yoshlarda tabiatga nisbatan insonparvarlarcha munosabatni shakllantirish masalasi ko'ndalang turgan ekan, demak, pedagog kadrlar o'z mehnat faoliyati davomida yoshlarda tabiat qonunlari, inson va tabiat, ularning o'zaro mutanosibligi, tabiiy muvozanatni saqlash haqidagi bilimlarni, shuningdek, o'quvchilar orasida ekologik madaniyatni tarkib toptirishlari lozim bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Shermatova, U. (2024). Ecological Education In Primary Classes Formation Of Pedagogical Conditions Of Development. World Bulletin Of Social Sciences, 33, 49-53.
2. Shermatova, U. (2024). Ecological Education Teaching In Primary Class Methodology. Pedagogical Cluster-Journal Of Pedagogical Developments, 2(4), 97-105.
3. Uljamol Shermatova. (2023). Development Of Ecological Education In Primary Class. Open Access Repository, 9(10), 152–157.

4. Shermatova, U. (2020). The Light Of The Nights Without A Day. European Journal Of Research And Reflection In Educational Sciences Vol, 8(4).
5. Shermatova Uljamol. Improving Ecological Education Of Future Teachers On The Basis Of Conceptual Principles International Journal Of Trend In Scientific Research And Development (Ijtsrd) Volume 6 Issue 3, March-A
6. Norbo'tayev X.B. Boshlang'ich Ta'limda Ekologik Xafvsizlik Madaniyatini Takomillashtirish. //Муаллим Ҳем Узлуксиз Билимлендириў. Илмий-Методикалык Журнал №2 Issn 2181-7138 Некис-2022. -Б. 93-97.
7. Shermatova, U. S. (2024). Boshlang 'Ich Sinf O 'Quvchilarida Ekologik Madaniyatni Rivojlantirish Xususiyatlari. *Inter Education & Global Study*, (10), 373-379.
8. Shermatova, U. S. (2024). Boshlang'ich Sinflarda Ekologik Ta'limni Rivojlantirish Metodikasi. *Inter Education & Global Study*, (4 (1)), 50-56.
9. Norbo'tayev X.B. Boshlang'ich sinflarda fanlararo ekologik tarbiya. //Zamonaviy ta'lim. - 2018. -11-son. - B. 53-58.